

türbe kasnağı ve kubbesi yeniden yapılmak suretiyle tamamlanmıştır. İç çapı 6,25 m. olan bu sekiz köşeli türbenin kapı ve mihrap tarafı hariç her cephesinde etrafı silme ile çerçevelemiş sivri kemerli birer pencere mevcuttur. Kible tarafı duvarında aslında mukarnaslı olduğu anlaşılan bir mihrap bulunur. Giriş ise güzel bir cümle kapısı ile belirtilmiştir. Sivri kemerinin altında köşelerde kum saatli, burmalı sütunçeler görülür. Kapı geçidinin içindeki kemerin nâdir rastlanır bir tipte profilli bir biçimi vardır. Geçit tavanı geometrik bir tezyinatla süsüdür. Kapı kemeri içeride Bursa kemeri biçimindedir. İki yanlarda konsol şeklindeki çıkıntılara birer yaprak işlenmiştir. Bu türbede Gazi Hüseyin Bey'den ayrı bir de Süleyman Paşa'nın kabrinin olduğu bazı yazınlarda tekrarlanır. 1962'de ne Hüseyin Bey'in ne de Süleyman Paşa'nın kabir taşlarına rastlanmıştır.

İncecik'te yer alan diğer üç yapının Hüseyin Bey'in hayratı olup olmadığına dair kesin bilgi bulunmamakla beraber buradaki imarın özünü teşkil eden cami ona ait olduğuna göre bu yapıların da aynı külliyein elemanları olması muhtemeldir. Kasabanın içinde halen faal olan hammam ufak ve iddiasız tek hamamdır. Dış mimarisinin dikkati çeker bir özelliği bulunmadığı gibi planında da kayda değer bir değişiklik tesbit edilememiştir.

Sazlıkdere denilen akarsu üzerinde kasabanın girişinde yer alan taş köprü, Osmanlı dönemi Türk mimarisinin klasik çağının güzel ve değerli bir eseridir. Muntazam yontulmuş kesme taşlardan yapılan İncecik Köprüsü, aslında üç gözlü olmakla beraber bunlardan iki tanesi 1962'de hemen hemen bütünüyle toprağa gömüldüğünden tek gözlü bir menfez biçimini almıştır. Tablası üzerinden asfalt yol geçirildiğinde klasik köprülerde daima görülen ortadaki semer biçimi yükseliş yok edilerek iki taraflı taş korkulukların yerine betondan korkuluklar yapılmıştır. İncecik Köprüsü'nün eski görüntüsüyle gerçek mimari hüviyetini belli eden bir fotoğrafı, I. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de görev yapacak İngiliz gizli ajanları için hazırlanan "hizmete mahsus" kılavuzda bulunmaktadır. Bu rehber 1917'de basılmış olmakla birlikte fotoğraf herhalde 1910-1914 yıllarında çekilmiştir. Bu resimden öğrenildiğine göre İncecik Köprüsü aslında üç gözlü olup ortada yarım yuvarlak kemerli büyük göz, yanlarda ise sivri kemerli küçük gözler vardı. Ayrıca büyük ayakların içlerinde simetrik olmayan kü-

çük menfezler açılmıştı. Belki sonraları bir tamir sırasında açılmış menfezlerden bir tanesi klasik sivri kemerli, diğeri yüksekte ve dikdörtgen biçimlidir. Rehberde köprünün uzunluğu 13,68 m., genişliği ise 3,65 m. olarak belirtilmiştir. Yüzyıllar boyu mimari hüviyetini koruyarak günümüze kadar gelen bu güzel eserin 1950'lerden sonra mahvedilip bütün mimari özellikleri yok edilmiştir. Köprünün sadece büyük gözünü âdeta basit bir sel yatağı menfezi haline getirecek şekilde etrafının toprakla doldurulması anlaşılacak şey değildir. Bu köprünün bir benzeri İstanbul'un Anadolu yakasında 930 (1524) yılında yapılan Bostancı Köprüsü'dür.

Evlîya Çelebi burada Kara Pîrî Paşa'nın bir mihmansarayının olduğunu bildirir; bu kervansarayda misafir kalanlara ve hatta hayvanlarına verilen yiyecekleri de anlatır. Günümüzde bu kervansaraydan bir iz görülmez. Belki kasaba içinde etrafı bir inceleme yapılırsa bazı kalıntılar bulunabilir. Fransız hekim ve jeologu Ami Boué 1837'de İncecik'ten geçerken bu handa gecelemiş ve hanı kötü bir durumda bulunduğunu kaydetmiştir. Bu nottan İncecik'te iki katlı bir han veya kervansaray bulunduğu anlaşılmaktadır. Üst kat odalarının ahşap döşemeli olması hanın da ahşap bir yapı olması ihtimalini akla getirir.

Caminin önündeki yıkıntılar arasında 1962'de büyük bir çeşme kitâbesi görülyordu. Nereye ait olduğu belli olmayan, barok üslûbunda bir kemer halindeki bu kitâbeden çeşmenin 1249 (1833-34) yılında Osman Ağazâde Ahmed Ağa tarafından yaptırıldığı öğrenilmektedir. 1997'de bu kitâbe kırılmış ve toprağa gömülmüş durumda bulunuyordu.

Hüseyin Bey Camii tek namaz mekânı olan, yanlarında birer tabhâne odası bulunan eserlerden Tokat'ta Hatuniye Camii'nden (890/1485) sonra bu tipin en eski örneklerindedir. Bunları 911'de (1505-1506) Trabzon'da Gülbahar Hatun Camii takip etmiştir. Bursa Yenişehir'de Bâlf Paşa, Rodos adasında Süleymaniye, Silivri'de Pîrî Paşa, Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey, Halep'te Hüsreviye ve Malatya'nın Fethiye kasabasında Abdürrezzak Paşa camileri aynı tipin XVI. yüzyılda inşa edilmiş son örnekleridir.

İncecik'te Yenicami denilen ikinci cami ise Arapça kitâbesine göre Ramazan 829 (Temmuz 1426) tarihli olup yakın zamanda yıkılarak yerine mimari hüviyeti olmayan sakflı küçük bir cami yapılmıştı; minaresi de 1952'de inşa edilmişti. An-

cak 1996-1997 yıllarında bu cami de bütünüyle ortadan kaldırılarak yerine çok büyük ölçüde yeni bir cami yapımına girişilmiştir. Eski kitâbesi ise Hüseyin Bey Camii'nde durmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Tapu Defteri*, nr. 73, s. 524; BA, *Silistre Defteri*, nr. 1, s. 57; Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 326; A. Boué, *Recueil d'itinéraire dans la Turquie d'Europe*, Viyana 1854, s. 146; *Edirne Vilâyeti Salnâmesi*, İstanbul 1309, s. 357; a.e. (1310), s. 673; a.e. (1319), s. 1109; *Sicill-i Osmânî*, II, 182; *A Handbook of Turkey in Europe* (ed. Admiralty War Staff Intelligence Division), London 1917, s. 235; Hikmet Çevik, *Tekirdağ Tarihi Araştırmaları*, İstanbul 1949, s. 150-151; a.mlf., *Tekirdağ Müzesine Doğru*, İstanbul 1966, s. 21; Cevdet Çulpan, *Türk Taş Köprüleri*, Ankara 1975, s. 135-136, rs. 81; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 154-156, plan 54, rs. 218-226; Kemal Altan, "Trakya ve Anıtları", *Zaman*, İstanbul 20 Ağustos 1935; Semavi Eyice, "Büyük Balık Küçük Balığı Yutar", *TEt.D*, VII-VIII (1965), s. 5-7, lv. 1; a.mlf., "Trakya'da İncecik'te Bir Tabhaneli Cami", *TEt.D*, I (1970), s. 171-196, lv. 16, rs. 27.

SEMÂVİ EYİCE

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN

(bk. YALÇIN, Hüseyin Cahit).

HÜSEYİN CÂVİD

(1882-1941)

Azerbaycanlı

Türk şairi ve tiyatro yazarı.

Nahçıvan'da doğdu. Rasizâde Molla Abdullâh'ın oğludur. Klasik Doğu şiiri ve müzikisine âşına bir aile muhitinde yetişti. İlk tahsiline aile içinde başladı. Devrin tanınmış aydınlarından biri olan büyük kardeşi Şeyh Mehmedmed eğitimiyle bizzat ilgilendi. Daha sonra medresede ve Mehmedmedtağ Sıdkı'nın yeni usulle ders verilen Mekteb-i Terbiye adlı okulunda okudu (1893-1897). Tebriz'deki büyük kardeşinin yanına giderek tahsiline bir müddet orada devam etti (1898-1904). 1904'te kısa süreli bir İstanbul seyahati olduysa da daha sonra Nahçıvan'a dönerek ticaretle uğraştı. Bir ara Gürcistan'ın Kahetya bölgesinde karayolu şantiyesinde kâtiplik yaptı. Bu şirketin yardımı ile gözlerini tedavi ettirmek üzere tekrar İstanbul'a gitti (1905). Dârülfünun'un Edebiyat Şubesi'nde dinleyici olarak bazı derslere devam etti (1905-1909), bir yandan da Fransızca öğrenmeye çalıştı. İstanbul'daki edebiyat çevreleri, aydınlar ve özellikle Rıza Tevfik'le yakın ilişki kurdu, ondan özel dersler aldı, giderek yeni edebiyat anlayış-

nı benimsemeye başladı. *Sırât-ı Müstakîm*'de ve Azerbaycan'da çıkan *Şark-ı Rus*, *Hayat*, *Füyûzât* gibi gazete ve dergilerde şiirlerini yayımladı.

Ülkesine döndükten sonra Nahçıvan (1909-1910), Gence (1911-1913) ve Tiflis'te (1914) edebî faaliyetlerini yoğun bir şekilde devam ettirdi. Bakü'ye yerleşince burada Sefa Mektebi'nde Türk dili ve edebiyatı derslerini okuttu (1915-1918). O yıllarda Ruslar'ın himayesinde Ermeniler'in Kafkasya'da yaptıkları Türk katliamından tesadüf eseri kurtularak İran'ın Enzeli şehrine, oradan Tebriz'e ve nihayet Nahçıvan'a geçen Hüseyin Câvid burada öğretmenlik yaparak geçimini sağlamaya çalıştı (1918-1919). Bu arada Müşkinaz Hanım'la evlendi, Turan adlı bir kızı ile Ertuğrul adlı bir oğlu oldu. Daha sonra Bakü'ye dönerek önce bir ortaokulda, ardından Tiyatro Meslek Okulu'nda ve Bakü Öğretmen Okulu'nda edebiyat öğretmenliği yaptı (1920-1925). 1926'da emekliye ayrıldı. Aynı yıl Bakü'de düzenlenen Türkoloji kongresine katıldı. Gözlerini tedavi ettirmek için Berlin'e gitti.

Hüseyin Câvid, 1920'den sonra giderek artan baskı ortamında Sovyet rejiminin istediği tarzda eserler vermeye yanaşmadığı için 1930'dan sonra Azerî matbuatında ağır hücumlara hedef oldu. 1932'de Yazarlar Birliği'ne kabul edildi, fakat yönetimin baskı ve takibinden kurtulamadı. 1937'de rejim düşmanlığıyla itham edilerek tutuklandı, Sibiryaya sürgün edildi ve eserleri yasaklandı. Sürgünden bir daha geri dönemeyen Câvid'in âkabeti uzun süre kesinlik kazanmadı. Kaynaklarda ölümü için 1941, 1943 ve 1944 olmak üzere üç değişik tarih yer almaktadır. Kendisiyle beraber Sibiryada sürgünde bulunan ve ölümüne şahit olan Gulav Bağirov'un ifadesine göre Hüseyin Câvid 1944 yılı Ocak ayında ölmüştür (Abbason, sy. 2 [1996], s. 8). Ancak Azerbaycan Komünist Partisi'nin 1983'te Hüseyin Câvid'in 100. doğum yıldönümünü kutlama kararından ve gizli servisteki dosyasının açıklanmasından sonra 1941'de Sibiryada İrkutsk'ta öldüğü anlaşıldı. İtibarı iade edilerek devlet töreniyle Nahçıvan'da yeniden toprağa verildi. Kendisinin, karısının, kızının ve oğlunun trajik hayatları son yıllarda biyografik bir roman haline getirilmiştir (bk. Hüseyinof, bibl.).

Edebî çalışmalarına henüz on beş yaşlarında iken Gülçin, Ârif ve Sâlik mahlaslarıyla Farsça ve Türkçe aşk şiirleri yazarak başlayan Hüseyin Câvid Türkiye'de bulunduğu sırada Batı edebiyatını da ta-

nımaya başlamış ve büyük ölçüde romantizmin etkisi altında kalmıştır. Çağdaşı olan Osmanlı edebiyatçılarından daha çok Nâmık Kemal, Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret ve Rıza Tevfik'i örnek almıştır. Türkiye'de bulunduğu yıllarda yazdığı şiirlerde yer yer Türkçülük ve İslâmcılık akımlarının izleri görülür. Bunlarda ve daha sonra memleketine dönünce yazdığı eserlerde uzun süre Türkiye Türkçesi'ne yakın bir dil kullandı. Son eserlerinde ise Azerî Türkçesi'ne ait özellikler yeniden yoğunlaştı.

Hüseyin Câvid'in 1910 yılına kadar yazdığı şiirler Servet-i Fünûn döneminin özelliklerini taşıyan hissi ve lirik manzumelerdir. Bu tarihten sonra gerek şiirlerinde gerekse tiyatrolarında sosyal ve felsefî temalar ağırlık kazanmaya başlar. Toplumdaki haksızlık, zulüm ve sefalet gibi konular yanında hakikat, hurafe, inanç, hayat ve kâinatın sırları gibi metafizik meselelerle çok defa karamsarlığa götüren temalar üzerinde durur. Bu hususiyetleri göz önüne alınca tiyatrolarında Abdülhak Hâmid'in tesirleri dikkati çekerken şiirlerinde özellikle Tevfik Fikret'i takip ettiği ve onun karşı karşıya kaldığı bunalımları bir ölçüde yaşayarak eserlerine yansıttığı anlaşılır. Bununla beraber Azerbaycan'da yetişen bir aydının mâruz kaldığı Rus tesiri Câvid'de hemen hiç görülmez. 1920'den sonra rejimin empoze ettiği sosyal realizme ve güdümlü edebiyata da rağbet etmemiş, bu davranışı onun feci âkubetini hazırlamıştır.

Eserleri. Şiirler. 1. *Geçmiş Günler* (Tiflis 1913). 1905-1913 yılları arasında yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. 2. *Bahar Şebnemleri* (Tiflis 1917). 1905-1916 yılları arasındaki şiirlerini ihtiva etmektedir. Şiirlerinden yapılan seçmeler *Çağdaş Azerbaycan Şiirleri Antolojisi*'ne alınmıştır (haz. Zeynelabidin Makas, Ankara 1992, s. 26-35).

Manzum Dramaları. 1. *Ana* (Tiflis 1913). Azerî edebiyatının ilk manzum dramıdır. 2. *Şeyh San'an* (Bakü 1917, 1926). Tasavvufun çağdaş bir yorumunun yapıldığı eserde yazar tarihî bir konuya aktüel insan problemlerini sokmuştur. Bir aşk darbesiyle sarsılan Mekke'nin tanınmış bir şeyhi kuru bilgiden ibaret olan dünyası yıkılınca, "Ben kimim, iyi ve doğru nedir?" gibi sorularla kendini sorgulamaya başlar. Şeyhin kendine sorduğu sorular XX. yüzyılın başlarında Batı kültürünün etkisiyle sarsılmış müslüman Türk aydınlarının kafasındaki sorulardır. Azerbaycan'da romantik eğilimin ilk ürünle-

rinden olan bu manzum dram hâlâ değerini korumaktadır. Eser, Türkiye'de yayımlanan *Azerbaycan* dergisinde 1956-1957 yıllarında tefrika edilmek suretiyle yayımlanmıştır (sy. 56-66). 3. *Peygamber* (Bakü 1923). Rusya'da Sosyalist-Bolşevik ihtilâli kahramanların idealize edildiği bir dönemde yazılan bu eserle Hz. Muhammed, devrine ışık getiren ve insanlığı kurtaran sıfatlarıyla yüceltilmiştir. 4. *İblis* (Bakü 1924, 1927). Azerbaycan edebiyatında savaş aleyhinde yazılmış felsefî trajedi niteliğindeki eser, Hüseyin Câvid'in *Şeyh San'an*'la beraber Sovyet devriminden önce yazdığı ikinci önemli kitaptır. Konusunu yakın devir Osmanlı tarihinden alan eserin kahramanı, I. Dünya Savaşı sırasında Kanal Seferi'nde bozguna uğrayan Osmanlı ordusu subaylarından biridir. İblis'in fantastik bir öge olarak kişileştirildiği eser bir bakıma kötülükte iyilik tezadı üzerine kurulmuştur. Savaş bu zıtlığın dehşetli anlar halinde yaşandığı bir ortamdır. İyilikle kötülüğün savaşı Doğu felsefesinin ana konularından biri olması yanında eserde *Faust*'tan ve Batı tiyatrosundan gelen etkiler de vardır. Hüseyin Câvid, insanlığın ve ezeli problemini Osmanlı subaylarının dünyasında ferdileştirir. Büyük buhranlarla sarsılmalarına, ümitlerini kaybedecek gibi olmalarına rağmen bir ateş ve dehşet dünyasında yaşayan bu insanlar yine de çökmezler; iyiliğe, güzelliğe ve Hakk'a olan inançlarıyla ayakta kalmayı başarırlar. Yazar bu eserle âdetâ İstiklâl Harbi'ni kazanacak olan askerlerin ruh portrelerini verir. 1953-1954 yıllarında *Azerbaycan* dergisinin 15-23. sayılarında tefrika edilen *İblis*, *Azerbaycan Dramaları* adlı antolojiye de alınmıştır (haz. Zeynelabidin Makas, Ankara 1990, s. 225-277). 5. *Uçurum* (Bakü 1926). Bu eserde bir ressamın trajik hayatı etrafında Türkiye'deki yanlış Batılılaşma meselesi üzerinde durulmakta, bunun yol açtığı ahlâkî bozukluk ve sosyal çöküntü eleştirilmektedir.

Hüseyin Câvid'in bunlardan başka *Maral* (1913), *Şeydâ* (1917, 1925), *Âfet* (1922), *Topal Timur* (1926), *Telli Saz* (1930), *Siyavuş* (1933), *Şehlâ* (1934), *Hayyam* (1935), *İblisin İntikamı* (1936) gibi manzum ve mensur tiyatro eserleri bulunmaktadır. Ayrıca Abdullah Şaik'le beraber *Edebiyat Dersleri* (1919) adlı bir kitap hazırlamıştır.

Eserlerinden *Şeyh San'an* ve *İblis*'ten başka *Maral* ile *Siyavuş*, *Azerbaycan* dergisinde tefrika edilmiş (1958, sy. 86-105; 1961, sy. 96-126), *Hayyam* da

1980 yılında *Hazar* dergisinde yayımlanmıştır (sy. 16-17). "Âzer" adlı destanının bir bölümüyle *Koroğlu, Telli Saz, Şehlâ* adlı eserleri kayıptır. *Seçilmiş Eserler* başlığı altında eserlerinin toplu basımı da yapılmıştır (Bakü 1958; I-III, Bakü 1968-1972).

BİBLİYOGRAFYA :

Memmed Cefer, *Hüseyn Cavid*, Bakü 1960; a.mlf., *Azerbaycan Edebiyatında Romanizm*, Bakü 1963; Mustafa Hakkı Türkkeul, *Azerbaycan Türk Şairi Hüseyin Cavid*, İstanbul 1963; Yaşar Garayev, *Facie ve Gehrroman*, Bakü 1965; *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1966, II; Mes'un Elioğlu, *Hüseyn Cavid'in Romantizmi*, Bakü 1975; Mir Celal - F. Hüseyinov, *XX. Esir Azerbaycan Edebiyatı*, Bakü 1980; Rafeel Hüseyinov, *Vahıdan Uca*, Bakü 1987; Yavuz Akpınar, *Azerî Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul 1994, s. 63-65, 73, 158, 435-436; a.mlf., "Hüseyn Cavid", *TDEA*, IV, 298-299; Faruk Kadri Timurtaş, "Kitaplar: Azerbaycan Türk Şairi Hüseyin Cavid", *TK*, sy. 19 (1964), s. 95-97; Haver Aslan, "Hüseyn Cavid'in Şiir Dünyası", a.e., sy. 232 (1982), s. 37-46; İmran Abbasov, "Hüseyn Cavid'in Şiir Dünyası", *Türk Bilimi Araştırmaları*, sy. 2, Sivas 1996, s. 1-15.

YAŞAR GARAYEV

HÜSEYİN CAYADİNINGRAT

(1886-1960)

Endonezyalı bilim ve devlet adamı.

8 Aralık 1886 tarihinde Batı Cava'nın Bentem bölgesindeki Serang'a bağlı Kramat Watu adlı kasabada doğdu. Asıl adı Pangeran Ario'dur. Eski Bentem hânedarıyla yakın bağları olan köklü bir aileden gelir. İlk ve ortaokulu Cakarta'da Hoogere Burger School'da okudu. O dönemde Endonezyalı yerliler arasında çocuklarını Batı eğitimi veren bir sömürge okuluna gönderme olayı çok nâirdi ve ayrıca ülkede yüksek tahsil yapma imkânı yoktu. Hüseyin 1900 yılında, özel Grekçe ve Latince dersleri aldığı şarkiyatçı Christian Snouck-Hurgronje'nin tavsiyesi ve Hollan-

da sömürge idaresinde çalışan babasının teşvikiyle okumak üzere Hollanda'ya gitti. Leiden'de liseyi bitirdikten sonra 1905'te Leiden Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doğu Hint Takımadaları Dilleri ve Edebiyatları Bölümü'ne ilk Endonezyalı öğrenci olarak kaydoldu. J. S. Speyer'den Sanskritçe, M. Jan de Goeje'den ve 1906 yılından sonra onun yerine gelen Snouck-Hurgronje'den Arapça dersleri aldı. Açe Sultanlığı'nın tarihiyle ilgili bilgiler ihtiva eden Malayca el yazması eserler hakkında hazırladığı mezuniyet teziyle katıldığı bir yarışmada birinci seçilerek altın şeref madalyası ile ödüllendirildi. 1913 yılında tamamladığı, Bentem Sultanlığı'na dair Cava dilinde yazılmış Cava'nın ilk dönem tarihine ait gelenekleri ve adanın İslâmlaşmasını içine alan vekâyi'nâme türündeki bir yazmanın tenkitli bir değerlendirmesi olan *Critische Beschowing van de Sedjarah Banten: Bijdrage ter kenschetsing van de Javaansche geschieschrijving* (Haarlem 1913) adlı teziyle doktor unvanı aldı. Onun bu çalışmaları, Endonezya tarihçiliği ve tarih yazıcılığının ilk denemeleri olarak dikkati çekmiş ve eski eserlerin gün yüzüne çıkarılmasının yolunu açmıştır.

Öğrenimini tamamladıktan sonra ülkesine dönen Hüseyin Cayadiningrat akademik çalışmalarına, görevlendirildiği Yerli ve Arap İşleri Dairesi'nde mahallî Endonezya dillerini araştırarak devam etti. Mayıs 1914'ten Nisan 1915'e kadar Açe dilini incelemek amacıyla Açe'de bulundu. Cakarta'ya döndükten sonra topladığı malzemeyi değerlendirerek daha sonra iki cilt halinde yayımladığı *Atjehsch-Nederlandsch Woordenboek* (Batavia 1934) adlı Açece-Hollandaca sözlüğü hazırlamaya başladı. O dönemde doktor unvanını taşıyan ilk Endonezyalı olduğu için çeşitli resmî komisyonlarda görev aldı. 1916'da Yerli ve Arap İşleri Dairesi hükümet komiserliği yardımcılığına tayin edildi ve 1924 yılına kadar Hollandalı âmirlerine daha çok İslâm'la ilgili işlerde danışmanlık yaparak çok sayıda rapor hazırladı. 1919'da Cakarta'da eski Cava kültürünün ortaya çıkarılıp geliştirilmesini hedefleyen bir araştırma enstitüsünün (Djawa Instituut) kurulmasına öncülük etti ve 1921 yılından itibaren bu enstitünün yayın organı olan üç aylık *Djawa* (1921-1941) dergisinin başredaktörlüğünü yaptı. Bu arada Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen adlı bir kuruluşun elinde bulunan yazmaların muhafazasıyla ilgili bir görev üstlendi ve ar-

kasından bu cemiyetin yönetim kurulu üyeliğine, 1936 yılından sonra da başkanlığına getirildi.

İdarî ve ilmi çalışmalarının yanı sıra öğretim üyeliği de yapan Hüseyin Cayadiningrat, 1924 yılı başlarında Cakarta'da kurulan Rechts Hooge School'a ilk Endonezyalı profesör olarak tayin edildi ve İslâm hukuku ile klasik Malayca, Cavaca ve Sundaca gibi mahallî Endonezya dillerini okuttu. Bu dönemde tekrar akademik çalışmalarına yönelerek Endonezya dil ve edebiyatları, İslâm tarihi ve Endonezya tarihi hakkında çeşitli makaleler ve monografiler yayımladı. Ancak 1935'te genel valinin başkanlığında görev yapan Raad van Nederlands Indie'ye üye olması üzerine devlet adamlığına daha fazla ağırlık vermeye başladı. 1940 yılına kadar süren bu görevi sırasında özellikle Cava ve Madura adalarında müslüman halkın dinî hukukunun idaresiyle ilgili bazı reformların yapılmasına ve dinî mahkemelerin ıslahına öncülük etti. İslâm hukuku ile geleneksel hukuk arasındaki ilişki ve çelişkileri inceleyerek bazı meselelerin aydınlatılmasına çaba harcadı. Bu yöndeki çalışmaları evlilik, boşanma ve kısmen de mirasla ilgili davalara bakan müslümanların dinî mahkemelerinin "penghulu mahkemeleri" adı altında yeniden düzenlemesiyle ve 1938 yılında Cakarta'da temyiz mahkemesi görevini yürütecek bir Hof voor Islamietische Zaken'nin kurulmasıyla sonuçlandı. Bunun arkasından bir yıl süreyle de (1940) Hollanda'nın Endonezya'daki sömürge hükümetinin üyesi olarak Eğitim ve Din İşleri bakanlığı görevini yürüttü. Bu görevi sırasında Endonezya'da bir edebiyat fakültesi açılması yönünde bazı girişimlerde bulunduysa da II. Dünya Savaşı'nın Pasifik bölgesine sıçraması üzerine bunu sonuçlandıramadı. Endonezya'nın Japon işgali döneminde Japonlar tarafından yeni oluşturulan Din İşleri Dairesi başkanlığına tayin edildi; ancak Japonlar için müslüman halkın desteğini sağlamada yetersiz kalınca Batı eğitimi almış bir ilim adamının yerine geleneksel İslâm anlayışının temsilcisi bir âlimin tayin edilmesi daha uygun görülerek görevinden alındı. Savaş yılları boyunca sadece kâğıt üzerinde devam eden Hollanda Hindistanı Konseyi üyeliği ise 1946'da sona erdi.

Japon işgalinin son aylarında oluşturulan Endonezya'nın Bağımsızlığını Hazırlama Komitesi'nde üyelik yapan Hüseyin Cayadiningrat bu komitenin alt komisyonunda bağımsızlık mücadelesi veren mil-

Hüseyin
Cayadiningrat